

Atvinnuvegaráðuneytið

b.t. skrifstofu auðlinda

Skúlagata 4

101 Reykjavík

Samráðsgátt mál nr. S-28/2026

Reykjavík, 18. febrúar 2026

Efni: Drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um Hafrannsóknastofnun, rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna

Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi (SFS eða samtökin) hafa tekið til umsagnar drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um Hafrannsóknastofnun, rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna. Markmið frumvarpsins er að styrkja núgildandi lagaramma um stofnunina þannig að hann mæti sem best nýjum áskorunum og breyttum kröfum til hennar sem m.a. leiða af vaxandi loftslags- og umhverfisáskorunum, tækniþróun, breyttri stöðu alþjóðamála og auknum þrýstingi á lífríki hafs og vatna.

Samtökin styðja markmið frumvarpsins og í grundvallaratriðum þær breytingar sem lagðar eru til. Rétt er þó að víkja stuttlega að nokkrum þáttum.

Tekið er fram í frumvarpinu að „...*ekki verði lengur mælt fyrir um að forstjóri Hafrannsóknastofnunar skuli hafa háskólamenntun á verkefnasviði stofnunarinnar* ...“. Samtökin eru fylgjandi þessari breytingu, enda mikilvægt að unnt sé að líta til víðtækrar hæfni umsækjenda. Þar getur sannanlega annars konar hæfni en háskólamenntun á verkefnasviði stofnunarinnar nýst vel í starfi forstjóra stofnunarinnar. Það breytir því þó ekki að hér eftir sem hingað til má telja eftirsóknarvert ef umsækjandi um stöðu forstjóra hafi menntun eða þekkingu á verkefnasviði stofnunarinnar. Hæfni á öðrum mikilvægum sviðum, líkt og menntun eða reynsla tengd stjórnun og rekstri, verður þó einnig að vegu þungt.

Lagt er til í frumvarpinu að „... *lögfest verði skylda stofnunarinnar til að móta langtímastefnu sem taki einkum til rannsókna og endurspegli áherslur stofnunarinnar til lengri tíma*.“ Samtökin taka undir þetta. Það er eðlileg og augljós krafa að rannsóknastofnun eins og Hafrannsóknastofnun hafi stefnu til langs tíma. Við þá stefnumörkun verður að gæta að þeim hagsmunum sem hvíla á verkefnum stofnunarinnar. Þar er einboðið að rannsóknir á nytjastofnun sjávar séu settar í forgang. Sjálfbær nýting fiskistofna byggist á vísindalegri nálgun og hefur hún skilað sér í því að litið er til Íslendinga á alþjóðlegum vettvangi þegar kemur að sjálfbærri nýtingu fiskistofna. Þar hafa sérfræðingar Hafrannsóknastofnunar, í samstarfi við þá sem sækja sjóinn, lagt þung lóð á vogarskálarnar. Mikilvægt er að tryggja þá forystu sem íslenskir vísindamenn hafa náð á undanförunum áratugum með því að marka stefnu sem er til þess fallin að styðja við þann árangur.

Lagt er til í frumvarpinu að „... *skilgreining og framsetning á kjarnahlutverki Hafrannsóknastofnunar verði einfölduð og hún gerð markvissari*.“ Þetta er mjög til bóta að mati samtakanna. Þótt vissulega megi halda því fram að stofnunin hafi fram til þessa

sniðið sér stakk eftir vexti þá er afar mikilvægt að hún sinni því hlutverki sem henni er ætlað samkvæmt lögum. Hvaða hlutverk það er má ekki vera á reiki. Þá er einboðið að rannsóknir á nytjastofnum sjávar og umhverfi séu settar í öndvegi. Ástand umhverfis og sjálfbær nýting á fiskistofnum er sitt hvor hliðin á sama peningi. Sjávarútvegur og einnig fiskeldi mynda samanlagt stóra og öfluga stoð undir áframhaldandi góð lífsskilyrði á Íslandi. Rannsóknir á umhverfi þessara atvinnuvega eru því afar mikilvægar.

Í frumvarpinu er þess einnig getið að lagðar séu til *tilteknar „... breytingar á framsetningu ákvæðis um fjármögnun stofnunarinnar og gjaldtökuheimildum til þess að gera þær skýrari.“* Brýnt er að tryggja Hafrannsóknastofnun stöðugan og fullnægjandi rekstrargrundvöll, ekki síst í ljósi verulegrar hækkunar veiðigjalds sem ætlað er að standa undir starfsemi hennar. Þrátt fyrir það hafa útgerðir undanfarin ár þurft að leggja fram tugi milljóna króna og fjölmörg skip til að tryggja nauðsynlegar rannsóknir, meðal annars vegna loðnu- og humarrannsókna, sem eðlilegt væri að féllu innan fjárhagsáætlunar stofnunarinnar svo hún geti sinnt lögbundnu hlutverki sínu.

Niðurlagning flatfiskarallsins árið 2023 hefur leitt til þess að ekki er lengur unnt að mæla stærð flatfiskastofna með fullnægjandi hætti, þar sem vor- og haustrall fara ekki á sömu svæði og flatfiskarallið gerði. Þetta getur valdið vanmati á stofnstærð og haft áhrif á ráðgjöf og jafnvægi vistkerfisins. Þá hefur djúpkarfastofninn um langt árabil verið undir varúðarmörkum án viðunandi nýliðunar, sem undirstrikar þörfina fyrir auknar rannsóknir. Humarveiðar hafa verið bannaðar frá 2022, en rannsóknaráætlun til 2030 gerir ráð fyrir reglubundnum humar- og togleiðöngrum, sem meðal annars eru kostaðar af sjávarútvegsfyrirtækjum, til að efla þekkingargrunn og skapa traustan grundvöll fyrir framtíðarákvarðanir. Það verður að teljast óeðlilegt að sjávarútvegsfyrirtæki þurfi ítrekað að standa straum af kostnaði við grunnrannsóknir, sem eru nauðsynlegar til að skilja og vakta lífríkið við Ísland og ættu að vera hluti af reglubundnu og tryggðu hlutverki stofnunarinnar.

Samtökin taka þó að sjálfsögðu undir meginmarkmið breytingarinnar um að skýra fjármögnun stofnunarinnar og gjaldtökuheimildir hennar. Sú stefnumörkun sem hér hefur verið rakin verður mun markvissari ef tryggt er að fjármögnun og gjaldtökuheimildir séu skýrar og tryggi stofnuninni raunhæfan og traustan rekstrargrundvöll.

Að öðru leyti áskilja samtökin sér rétt til að koma að frekari athugasemdum síðar.

Virðingarfyllst,
f.h. Samtaka fyrirtækja í sjávarútvegi

Heiðmar Guðmundsson lögfr.